

Att skriva eller inte skriva

Magnus Jansson
Universitetsadjunkt och doktorand
Linköpings universitet

Innehåll

- "Jag lärde mig väl det vanliga" Fem elevers erfärande av skrivande som aktivitet för lärande
- Elevers berättelser om meningsfullt skrivande i skolan
- Elevers berättelser om motvilja mot skrivuppgifter i skolan

Elevers perspektiv

Samtliga studier bygger på elevers perspektiv på skrivande.
Resultatredovisningen bygger därför på det eleverna säger och berättar.

"Jag lärde mig väl det vanliga!"

Studiens syfte är att utveckla kunskap om elevers erfärande av skrivande som aktivitet för lärande i skolan.
Vad erfar elever att de lär sig när de skriver?

Bakgrund

Flera forskare (Marton & Booth, 2000; Doverborg & Pramling, 2000) menar att det finns ett samband mellan erfaret lärande och faktiskt lärande. Elevers lärandemöjligheter ökar om de erfar att de lär sig något.

För att elever ska uppleva skrivandet i skolan som meningsfullt är det viktigt att de inte endast lär sig något när de skriver, utan också erfar att de lär sig (Längsjö & Nilsson, 2005).

Data

Undersökningen består av 25 intervjuer med fem elever.
Intervjuerna genomfördes direkt efter att eleverna arbetat med fem olika skrivuppgifter.

Skrivuppgifter

Skrivuppgift	Skrivhandling	Instruktion
Värderingar	Argumentera	Ska barn hjälpa till hemma?
Änger	Reflektera	Har du gjort något som du efteråt ångrat?
Vulkaner	Strukturera	Skriv vad du vet, samla fakta, skriv ny text, jämför text
Sagor	Berätta	En egen påhittad saga
Brev	Kommunicera	Brevväxling mellan lärare och elev (tre brev var)

Resultat

- Om mig själv
- Om vulkaner
- Att tänka
- Textens form

Om mig själv

Magnus: [...] när du höll på att skriva texten fick du någon ny idé när du skrev texten eller kom du på något nytt när du skrev nånting som du inte har tänkt tidigare?

Pelle: Ja alltså jag har inte tänkt så mycket på det här över alla frågor eller så

Magnus: Kan du berätta nånting som du kom på under tiden som du skrev?

Pelle: Mm mm På den första frågan eller så så var det ju vad man eller typ gjorde så mycket hemma eller nåt sånt och då kom jag ju typ på att jag inte gjorde så mycket.

Vulkaner

Magnus: Förstod du nåt som du inte hade förstått förut?

Olle: Typ att... det kom typ pimpsten... ur den

Magnus: Mm

Olle: Det visste jag inte att det hette så.

Magnus: Nej... Förstod du något annat?

Olle: ... Att man dog av giftiga gaser

Att tänka

Magnus: Blev du bättre på nånting när du skrev den här texten?

Lisa: Jag tyckte jag blev bättre på att tänka och koncentrera mig lite mer

Textens form

Magnus: Blev du bättre på nånting tänker du när du skrev texten?

Lasse: På att skriva ner eller på att säga eller skriva ner mina åsikter och säga vad jag tycker.

Textens form

Magnus: Tränade du på nånting när du skrev texten?

Lisa: Och **stava**

Magnus: [...] Hur gjorde du för att träna på det?

Lisa: Jag tänkte så här har jag skrivit rätt nu eller är det fel

Resultat

Vad erfar eleverna att de lär sig?

Värderingar	Änger	Vulkaner	Sagor	Brev
Om mig själv	Om mig själv	Vulkaner		
Att tänka	Att tänka	Att tänka	Att tänka	
Textens form	Textens form	Textens form	Textens form	Textens form

Resultat

Eleverna erfar främst att de lär sig något om textens form.

En av eleverna, Lisa, erfar endast att hon lär sig något om textens form, oavsett skrivuppgift.

Hur eleverna uttrycker sitt erfalande

Magnus: ... lärde du dig nånting av det sättet... att arbeta på?

Pelle: ... Ja det **tror** jag men...

Magnus: Vet du vad i så fall?

Pelle: Nej men tränar ju **ty på eller...** inte skriva riktigt det man tänker eller så

Hur eleverna uttrycker sitt erfalande

Magnus: Har du nytta av att du har skrivit de här breven?

Anna: **Kan jag väl ha men jag vet inte vad... jag har nytta...**

Hur eleverna uttrycker sitt erfalande

Magnus: Har du nytta av att skriva en text av den här slaget?

Anna: Alltså ... Jag vet inte vad det kallas men om man skriver en sån här text men ... **kan man väl ha** som alla andra texter **man tränar man ju på stavning och skriva och sånt där**

Magnus: Mm

Anna: Vanligt

Hur eleverna uttrycker sitt erfارande

Olle: Min hjärna vart bättre på att komma ihåg **kanske jag vet inte** minnet **kanske** vart tränat

Hur eleverna uttrycker sitt erfارande

- En del elever berättar allmänt att de lärde sig något, andra ger specifika exempel.
 - En del elever berättar att de själva lärde sig något, en del att "man" lär sig eller att "man kan" lära sig.
 - En del elever svarar direkt, andra tänker länge innan de svarar.
 - Flera elever svarar att de inte lärde sig något, flera att de inte vet om de lärde sig något.
- Flertalet elever tycks vara ovana vid att reflektera kring skrivande och lärande och osäkra på sitt erfارande.

Slutsatser

- För att elevers fokus ska riktas mot kommunikation med sig själv föreslår jag att en del skrivuppgifter endast läses av skribenten själv.
- Instruktioner där elever uppmanas *fundera, motivera och jämföra* förefaller medföra större möjligheter för elever att rikta fokus mot texters innehåll än instruktioner där dessa uppmaningar saknas.
- Då "fristående" skrivuppgifter inte förefaller ge alla elever det stöd som behövs, föreslår jag att skrivande används som en aktivitet bland flera inom ett bestämt arbetsområde.
- De frågor jag ställde under intervjuerna tycks för flera elever ha lett till att de "tvingades" fundera över något som de tidigare inte funderat så mycket på. En dialog kring skrivandets funktioner, syften och lärandemöjligheter menar jag därför kan vara ett fjärde förslag.

Elevers berättelser om meningsfullt skrivande

Syftet med studien är att bidra med kunskap om vad som är av betydelse för att elever ska uppleva skrivande som en meningsfull aktivitet och med utgångspunkt från detta bidra till en diskussion om skolans skrivundervisning.

Meningsfullt skrivande

Meningsfullt skrivande avser skrivande som elever på något sätt uppfattar som roligt, intressant eller viktigt för dem.

Bakgrund

Flera studier (se t ex Hidi & Boscolo, 2006; 2007) visar att den funktion och den mening som skrivande fyller för elever är av betydelse för elevers motivation.

Data

Av sammanlagt 43 i elever i årskurs 6 gav nio elever medgivande till deltagande. Samtliga nio elever intervjuades. Fem av dem intervjuades enskilt, medan fyra elever intervjuades i par.

Resultat

Vad är av betydelse för att elever ska uppleva skrivande som en meningsfull aktivitet?

- Skriva för att bli unik
- Skriva för att bli bedömd
- Skriva för att lära andra något
- Skriva för att övertyga andra om något

Skriva för att bli unik

Melker: Nej, det var väl mest att man, jag vill gärna va, jag vill alltid va den som är unik [...] och **väljer nånting som ingen annan vill väljer** liksom [...] så att jag kände att det var det och jag visste inte så mycket om det så liksom det här kör jag på liksom.

Intervjuaren: Hur kommer det sig att du vill välja sånt som ingen annan gör?

Melker: Det är väl att jag inte jag vill **jag vill va själv om nånting** och hitta fakta själv och läsa upp den själv och ingen annan ska läsa upp liksom läsa upp men nästan likadan text liksom, jag vill va själv och göra det liksom.

Skriva för att bli unik

Skrivande framstår i Melkers berättelse som meningsfullt om det ger honom möjlighet att särskilja sig från ett kollektiv och markera sin individualitet.

Melker positioneras i berättelsen som en elev som med hjälp av kunskaper som ingen annan har vill framstå som unik.

Skriva för att bli bedömd

Lisa: Det är typ så här inför prov och sen argumenterande för då sätts man ju typ på prov. Bara, "dom kommer säga massa saker till mig" [...] då känns det viktigt för att man, annars är man inte förberedd, då vet man inte vad man ska svara. Och bara, när man väl står där bara "oj det där läste inte jag om, men jaja strunt i det", då blir det liksom man är inte förberedd på samma sätt om man inte tar det på allvar typ när man läser och skriver om... ja, som jag hade typ dödsstraff, **då måste man kunna väldigt mycket för att, eller ha läst till sig väldigt mycket, för att kunna svara på alla argumenten.** Så då känns det som pressen att inte stå där och bara, "jaha, jag vet inte vad jag ska svara på det där kan jag gå ner nu typ, jag går och sätter mig istället för jag kan inte svara på det här".

Skriva för att bli bedömd

Skrivande framstår i den här berättelsen som meningsfullt om elevernas texter ska granskas av klasskamrater och lärare offentligt.

Det handlar om att skriva en text som motsvarar klasskamraters och lärares krav och som medför att eleverna kan positioneras som godkända.

Skriva för att lära andra något

Erik: [...] jag tänkte att **man var ju tvungen att göra så att dom andra tycker det är lite mer intressant**, så att man liksom inte sitter och tycker, jag kanske tycker nånting som är jätteintressant men sen så läser jag upp det för en kompis och den tycker inte det är så intressant, då måste jag ju tänka [...], **så att det inte bara blir min text alltså. Så att andra tycker det är kul att lyssna.**

[...]

Intervjuaren: Ja. Vad var det som gjorde att du var nöjd med den då?

Erik: Ja mm det är just det där att intressant, sen när jag redovisade för kompisar, **dom liksom förstod... vad jag pratade om liksom [...]**

Skriva för att lära andra något

För att skrivande ska vara meningsfullt för Erik framstår det som viktigt att hans text används och fyller en lärande funktion i klassen.

Eriks klasskamrater framstår som viktiga – de ska motiveras och lära sig något.

Skriva för att övertyga andra

Intervjuaren: Vad var det som gjorde att du tycker att det var roligt tror du?

Kajsa: Att det var ju så här, man fick ju välja ifall man vill vara mot eller för, och då var det vissa som var mot, och sen så fick man ju liksom tänka efter... jag vet inte ifall nån var mot cykelhjälmslagen, men i alla fall, och sen skulle man tänka efter motargument och sänt, och då blir det lite roligt så att **man vill skriva en text som liksom övertygar** om hur mycket typ, att det är mycket skador och sänt om dom som inte har cykelhjälm.

Skriva för att övertyga andra

Skrivande framstår i Kajsas berättelse som meningsfullt om skrivandet utmanar henne och ger henne möjlighet att försöka övertyga andra om något.

Det handlar om att skriva en text med en bestämd form och funktion.

Slutsatser

Skrivande framstår sammanfattningsvis som meningsfullt om elever ges möjlighet att använda skrivandet för att positionera sig själv eller andra som någon.

För detta krävs att eleverna ges möjlighet att presentera sina texter för klassen.

Skrivandet, och texterna, ska fylla en funktion i ett socialt sammanhang.

Slutsatser

Det sociala samspelet verkar dock inte endast vara kopplat till möjligheter utan också till risker. Riskerna handlar i det här fallet om att inte klara klasskamraters granskning och framstå som misslyckad.

För att elevers självtillit vad gäller skrivande inte ska sjunka framstår det som viktigt för lärare att balansera mellan möjligheter och risker med redovisning.

Ett förslag skulle kunna vara att undervisa om och ge elever tillgång till fler strategier för skrivande.

Elevers berättelser om motvilja mot skrivande

Den tredje studien handlar om elevers motvilja mot skrivande. Studien är ännu inte klar, men ett mycket preliminärt resultat visar att såväl skrivuppgifters utformning, lärares undervisning samt enskilda elevers förutsättningar är av betydelse för elevers motvilja mot skrivande.

Referenser

- Doverborg, E. & Pramling, I. (2000). *Att förstå barns tankar: Metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber Utbildningsförlag
- Hidi, S. & Boscolo, P. (2006). *Motivation and writing*. I C. A. MacArthur, S. Graham & J. Fitzgerald (Red.), *Handbook of writing research* (s. 144–157). Guilford Press.
- Hidi, S. & Boscolo, P. (2007). *The multiple meanings of motivation to write*. I S. Hidi & P. Boscolo (Red.), *Writing and motivation* (s. 1–14). Elsevier.
- Jansson, M. (2011). *'Jag lärde mig väl det vanliga!': Fem elevers erfärande av skrivande som aktivitet för lärande*. (Licentiate dissertation).
- Jansson, M., Thorsten, A., & Låfgren, H. (2021). Elevers berättelser om meningsfullt skrivande i skolan. *Nordic Journal of Literacy Research*, 7(2). <https://doi.org/10.23865/njlr.v7.2511>
- Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Långsjö, E. & Nilsson, I. (2005). *Att möta och erövra skriftspråket: om läs och skrivlärande förr och nu*. Lund: Studentlitteratur AB